

Олена Балацька, к. політ. н.

*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(м. Старобільськ), Україна*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ПОЛІТИЧНОМУ НАСИЛЛЮ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ФОРМ ЗБРОЙНОГО ПРОТИБОРСТВА

Olena Balatska, PhD in Political Science

SE «Luhansk Taras Shevchenko National University» (Starobilsk), Ukraine

POLITICAL AND LEGAL MECHANISMS OF COUNTERING POLITICAL VIOLENCE IN THE CONTEXT OF EVOLUTION OF FORMS OF ARMED FORCES

Socio-political transformations, taking place in the world, predetermine emergence of new trends, forms, and means of political violence. Contemporary generation of wars and armed conflicts is characterized by asymmetry, wide application of irregular forces, hybridization, use of all kinds of armed force and high-tech weapons, priority of information components of confrontation. Changes in the nature of political violence cause the need to find and implement effective mechanisms to counteract new security threats and challenges. Currently, practice of peacekeeping activity involves the use of a whole complex of military and non-military measures, which were analyzed in this publication.

Keywords: political violence, fourth generation warfare, peacekeeping, peacekeeping operation, crisis regulation, preventive diplomacy, peacemaking, peace enforcement, post-conflict peacebuilding.

Сучасний світовий політичний процес характеризується стрімкими і суттєвими змінами геополітичної архітектури світу, появою нових загроз і викликів міжнародній та національній безпеці. Зростання рівня політичного насилля та еволюція форм воєнно-політичних конфліктів потребують адекватних механізмів протидії цим небезпечним тенденціям. Зазначені процеси зумовлюють необхідність впровадження ефективних безпекових механізмів. Інструменти протидії сучасному політичному насиллю повинні ефективно вирішувати широке коло актуальних проблем – інтенсифікації та розповсюдження насильницьких політичних конфліктів, розпаду держав і суспільних систем, активізації транснаціональних загроз, а також сприяти розширенню зон стабільності. Дані обставини актуалізують проблему пошуку нових та вдосконалення існуючих інститутів, форм і засобів протидії політичному насиллю.

Дослідженню сучасних інститутів і механізмів протидії політичному насиллю присвятили свої праці такі зарубіжні науковці, як К. Аннан, Р. Атто, З. Бжезінський, Л. Блумфілд, Д. Боует, М. Браун, П. Валленштайн, С. Гантінгтон, П. Діл, Ф. Кальсховен, Г. Кіссинджер, Р. Коен, К. Коппе, Ч. Купчан, А.-М. Ля Роза, О. Нікітін, Л. Опенгейм, Е. Сотгас, Е. Тоффлер, П. Хазан. Серед українських науковців дану проблематику досліджують С. Акулов, С. Білоцький, В. Бруз, О. Гогош, Л. Голопатюк, О. Захарчук, О. Ковтун, В. Лисак, В. Ліпкан, Г. Луцишин, Л. Панченко, Г. Перепелиця, Ю. Седляр, А. Ямчук та інші.

Метою статті є дослідження сучасних політико-правових механізмів протидії політичному насиллю в умовах трансформації форм збройного протиборства через аналіз миротворчої практики провідних безпекових інститутів світу.

Сучасні війни та збройні конфлікти зазнали суттєвої еволюції. Це виражається в актуалізації цілого ряду феноменів: асиметричного та іррегулярного насилля, неміжнародних (внутрішньодержавних і недержавних) збройних конфліктів, інформаційного насилля, гібридних агресій тощо. У сучасній воєнній теорії набула розповсюдження концепція «покоління» війн, запропонована американським військовим експертом Вільямом С. Ліндом у 1989 році. Згідно з нею, війна четвертого покоління, що є результатом еволюції збройного насилля на сучасному етапі,

передбачає глобальність протистояння, потужну інформаційну складову, високу технологічність, асиметрію статусів і стратегій, тотальну мобілізацію населення на протистояння ворогу в усіх сферах суспільного життя, а також провідну роль недержавних суб'єктів протиборства, зокрема, іррегулярних угруповань. За словами Франсуа-Бернара Уїга, така війна «абсолютно асиметрична, вона буде стравлювати дві сторони, у яких немає нічого спільного. З одного боку – держави, що володіють високими технологіями. З іншого – розрізнені транснаціональні або внутрішньонаціональні гравці, релігійні та етнічні угруповання або групи, об'єднані особливими інтересами, що нападають на ринок, символи західного суспільства і його комунікації»¹. Отже, еволюція форм збройного протиборства зумовлює необхідність впровадження всього комплексу найсучасніших засобів протидії політичному, насамперед збройному, насиллю, здатних адекватно справлятися з новітніми викликами на глобальному і національному рівнях.

Серед безпекових інститутів провідну роль у сучасному світі грають Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН), Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Особливе значення у системі забезпечення миру і стабільності має Рада Безпеки ООН. Згідно зі ст. 24 Глави V Статуту ООН, на цей орган покладена головна відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки. Принципи і механізми миротворчої діяльності ООН викладені в Главах VI, VII, VIII Статуту ООН².

Хоча кожна миротворча операція ООН має власну специфіку, загальні завдання можуть передбачати: розгортання сил для запобігання конфлікту та набуття ним транскордонного характеру; стабілізацію конфліктної ситуації після припинення вогню; створення умов для встановлення сталого миру; забезпечення здійснення всеосяжних мирних угод; сприяння в подоланні перехідного періоду і створенні стабільного демократичного уряду та системи ефективного управління й економічного розвитку³.

У документі ООН «Порядок денний для миру» від 2 липня 1992 року визначено чотири види миротворчої діяльності: превентивна дипломатія, миротворчість, що передбачає також використання підрозділів примушення до миру, підтримання миру і миробудівництво. Як зазначено в документі, «превентивна дипломатія спрямована на врегулювання спорів до того, як відбувається спалах насилля; миротворчість і підтримання миру покликані зупинити конфлікт і забезпечити збереження миру, як тільки він буде досягнутий. У випадку успіху вони підвищують шанси на миробудівництво в постконфліктний період, яке може запобігти повторним спалахам насилля...»⁴.

Останнім часом у практиці ООН спостерігається тенденція переходу від традиційних миротворчих операцій до багатофункціональних місій нового покоління, що передбачає значне розширення кола завдань, визначених мандатом. На сьогодні визначаються такі напрями миротворчої діяльності ООН: запобігання конфліктам і посередництво (conflict prevention and mediation), або превентивна дипломатія (preventive diplomacy); встановлення миру (peacemaking); підтримання миру (peacekeeping); примушення до миру (peace enforcement); миробудівництво (peacebuilding)⁵.

Запобігання конфліктам, або превентивна дипломатія, здійснюється у відповідності з Главою VI «Мирне розв'язання спорів» Статуту ООН і передбачає виявлення потенційно конфліктних ситуацій і застосування цілого комплексу дипломатичних і превентивних заходів – від дипломатичних ініціатив до превентивного розгортання сил – з метою врегулювання суперечностей для запобігання переростання їх у насильницький конфлікт або обмеження масштабів уже існуючих конфліктів. Для цього можуть використовуватися механізми «добрих послуг» Генерального секретаря ООН, превентивне розгортання місій, створення демілітаризованих зон, посередницькі

¹ Уїг, Ф.-Б. (2009). Неоднозначність поняття війни. *Міжнародний журнал Червоного Хреста*, Т. 91, № 873, 38-39. <<https://www.icrc.org/ru/international-review/tipologiya-vooruzhennyh-konfliktov>> (2017, жовтень, 12).

² Статут Організації Об'єднаних Націй і Стату Міжнародного Суду (26 червня 1945). ООН. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010> (2017, жовтень, 12).

³ Mandates and the legal basis for peacekeeping. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/pkmandates.shtml>> (2017, жовтень, 12).

⁴ *An Agenda for Peace (17 June 1992)*. UN A/47/277. *UN Documents: Gathering a body of global agreements*. <<http://www.un-documents.net/a47-277.htm>> (2017, жовтень, 12).

⁵ Peace and security. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>> (2017, жовтень, 12).

послуги. Заходи із запобігання конфліктам є одним з першочергових завдань в рамках діяльності з підтримання миру і безпеки, адже пріоритетною метою ООН є перехід від культури реагування до культури запобігання насиллю^{1,2}.

Встановлення миру має місце в ситуації вже розпочатого конфлікту і спрямовується на несилове вирішення проблем, що стали причиною конфлікту. Така діяльність не має на увазі застосування сили і передбачає застосування комплексу політико-дипломатичних заходів, передбачених Главою VI Статуту ООН, що здійснюються після початку конфлікту з метою припинення вогню або швидкого мирного врегулювання. До таких заходів належать: надання «добрих послуг», перемовини, посередництво, примирення, дипломатичний тиск, ізоляція, санкції, арбітраж тощо³.

Діяльність з підтримання миру є одним із головних інструментів ООН, що також відповідає змісту Глави VI Статуту ООН. Операції зі збереження миру, які є традиційними для миротворчої практики ООН, здійснюються Департаментом операцій з підтримання миру і мають на меті встановлення стабільного миру в країні, що перебуває в стані конфлікту. Операції з підтримання миру передбачають розгортання за згодою сторін цивільного, поліцейського та військового персоналу, в тому числі, багатонаціональних миротворчих збройних сил ООН. Головною метою таких операцій є забезпечення безпеки, політичної підтримки і сприяння миробудівництву на початковому етапі переходу країни від стану конфлікту до стану миру, тобто після офіційного укладання перемир'я. Для цього виконуються певні завдання: нагляд за дотриманням режиму припинення військових дій та умовами перемир'я; забезпечення розведення збройних сил сторін; недопущення інтернаціоналізації конфлікту або усунення наслідків зовнішньої інтервенції; контроль за дотриманням прав людини; відновлення інфраструктури; забезпечення доступу цивільного населення до гуманітарної допомоги тощо. Незважаючи на те, що такі операції мають на увазі використання як цивільного, так і військового та поліцейського контингенту, традиційно вони не передбачають застосування сили за винятком необхідної самооборони і захисту. А персонал місій може мати на озброєнні лише легку зброю^{4,5}.

Примушення до миру може включати цілу низку заходів – від санкцій до збройного втручання, що передбачається Главою VII Статуту ООН і, на відміну від операцій з підтримання миру, не потребує згоди сторін і має примусовий характер. Примушення до миру застосовується тоді, коли інші заходи не дали результатів. Так, у разі наявності дій стосовно загрози миру, порушення миру й агресії, у випадку, якщо держава не може забезпечити безпеку і суспільний порядок, Рада Безпеки ООН має право вимагати впровадження заходів, не пов'язаних із застосуванням збройних сил, у тому числі – припинення економічних відносин та будь-яких засобів комунікацій, розриву дипломатичних відносин. Якщо ж ці дії будуть визнані недостатніми, РБ ООН може прийняти рішення про дії, необхідні для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки, у тому числі щодо направлення озброєних місій в зони конфліктів, застосування сили, проведення миротворчих операцій силами військових контингентів країн під проводом ООН^{6,7}.

Постконфліктне миробудівництво включає комплекс заходів політичного, економічного, соціального і військового характеру, покликаних зміцнити політичні домовленості та усунути причини конфлікту. Миробудівництво є діяльністю, яка спрямовується на ліквідацію причин і

¹ *An Agenda for Peace (17 June 1992)*. UN A/47/277. *UN Documents: Gathering a body of global agreements*. <<http://www.un-documents.net/a47-277.htm>> (2017, жовтень, 12).

² *Peace and security. UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>> (2017, жовтень, 12).

³ *Peace and security. UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>> (2017, жовтень, 12).

⁴ *What is peacekeeping? UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml>> (2017, жовтень, 12).

⁵ *An Agenda for Peace (17 June 1992)*. UN A/47/277. *UN Documents: Gathering a body of global agreements*. <<http://www.un-documents.net/a47-277.htm>> (2017, жовтень, 12).

⁶ Статут Організації Об'єднаних Націй і Стату Міжнародного Суду (26 червня 1945). ООН. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010> (2017, жовтень, 12).

⁷ *Peace and security. UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>> (2017, жовтень, 10).

факторів політичного насилля, зниження ризиків ескалації чи відновлення конфлікту, довгострокову стабілізацію суспільно-політичної ситуації, створення засад для нормального функціонування громадянських і політичних інститутів. Миробудівництво може включати заходи із роззброєння, демобілізації і реінтеграції колишніх комбатантів, розмінування, реформування сектору безпеки та інші заходи, пов'язані із забезпеченням правопорядку, а також захист і забезпечення прав людини, допомогу у проведенні демократичних виборів, сприяння відновленню і зміцненню державної влади та соціально-економічному відродженню і розвитку^{1,2}.

Кількість миротворчих операцій у сучасному світі збільшується разом із зростанням рівня політичного насилля. З 1948 року ООН було засновано 69 миротворчих операцій, 56 з яких були сформовані вже після завершення холодної війни. У миротворчих місіях брали участь громадяни 120 країн, у тому числі – 569 громадян України. З початку миротворчої діяльності ООН в 1948 році під час виконання своїх обов'язків загинуло більше 3000 учасників місій, з яких 27 – громадяни України³.

На сьогодні триває 15 операцій різного характеру під керівництвом Департаменту операцій з підтримання миру (більшість – в країнах Африки). Це Група військових спостерігачів ООН в Індії і Пакистані (ГВСООНП) (діє з 1949 року); Місія ООН зі стабілізації в Гаїті (МООНСГ) (з 2004 року); Тимчасові сили ООН із забезпечення безпеки в Аб'єї (ЮНІСФА) (з 2011 року); Змішана операція Африканського союзу – ООН в Дарфурі (ЮНАМІД), що діє в Судані з 2007 року і є найбільшою із сучасних місій ООН, контингент якої налічує майже 21 тис. осіб; Місія ООН зі стабілізації в ДР Конго (МООНСДРК) (з 2010 року); Місія ООН з проведення референдуму в Західній Сахарі (МООНРЗС) (з 1991 року); Місія ООН в Ліберії (МООНЛ) (з 2003 року); Місія ООН в Республіці Південний Судан (МООНПС) (з 2011 року); Орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я (ОНВУП) на Близькому Сході, що став першою операцією ООН з підтримання миру (діє з 1948 року); Сили ООН зі спостереження за роз'єднанням (СООНСР), які з 1974 року здійснюють моніторинг режиму припинення вогню і дотримання угоди щодо розведення ізраїльських та сирійських військ на Голанських висотах; Тимчасові сили ООН в Лівані (ТСООНЛ) (з 1978 року); Збройні сили ООН з підтримки миру на Кіпрі (ЗСООНК) (з 1964 року); Місія ООН зі справ тимчасової адміністрації в Косово (МООНК) (з 1999 року); Багатопрофільна комплексна місія ООН зі стабілізації в Малі (МІНУСМА) (з 2013 року); Багатопрофільна комплексна місія ООН зі стабілізації в Центральноафриканській Республіці (МІНУСКА), що є «наймолодшою» місією, яка діє з 2014 року⁴.

Водночас у ряді випадків місії ООН завершуються, незважаючи на невирішеність конфлікту. Така ситуація мала місце, наприклад, в Сомалі, де Операція ООН ЮНОСОМ II тривала з 1993 по 1995 роки і була завершена попри високий рівень політичного насилля та повний колапс державних інституцій. Невирішеною після виходу місії ООН залишилася й ситуація в Грузії. Місія ООН зі спостереження в Грузії (МООНСГ), що була розпочата в 1993 році, незважаючи на невирішений конфлікт, порушення державного суверенітету і територіальної цілісності Грузії, була завершена в 2009 році внаслідок розбіжностей між членами Ради Безпеки ООН з питання щодо продовження мандату Місії^{5,6}.

Важливу роль у забезпеченні міжнародної безпеки та миру грає НАТО – провідний інститут колективної оборони і безпеки, що має великий потенціал для проведення широкого спектру воєнних операцій і місій. Трьома головними завданнями НАТО є колективна оборона, кризове регулювання і спільна безпека. У практиці НАТО виокремлюють операції, що підпадають під дію

¹ Mandates and the legal basis for peacekeeping. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/rkmandates.shtml>> (2017, жовтень, 10).

² Peace and security. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>> (2017, жовтень, 10).

³ Миротворчі місії ООН: фінансування, склад, повноваження (2015). *Тиждень.ua*. <<http://tyzhden.ua/News/130247>> (2017, жовтень, 12).

⁴ Current peacekeeping operations. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>> (2017, жовтень, 10).

⁵ *United Nations Operation in Somalia II UNOSOM II (March 1993 – March 1995)*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2.htm>> (2017, жовтень, 10).

⁶ *UNOMIG: United Nations Observer Mission in Georgia*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/>> (2017, жовтень, 10).

статті про колективний захист, так звані «операції за Статтею 5», та інші операції, що не підпадають під дію даної статті¹.

Згідно зі статтею 5 Північноатлантичного договору, «сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кількох із них у Європі чи у Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх: і, відповідно, вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них, реалізуючи своє законне право на індивідуальну чи колективну самооборону, ...надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні»².

Усі інші операції, що не підпадають під дію Статті 5 Договору, стосуються кризового врегулювання і покликані сприяти налагодженню мирного процесу в зонах конфліктів. Кризове регулювання є одним з найважливіших завдань НАТО в сфері безпеки і здійснюється з метою розширення зон стабільності. Це широке поняття, яке може передбачати застосування як невійськових, так і військових заходів. Кризове регулювання або операції з підтримки миру охоплюють всі воєнні операції, що не стосуються колективної оборони членів НАТО. Операції з підтримки миру є багатофункціональними і здійснюються у відповідності з мандатом ООН, ОБСЄ або за проханням уряду суверенної держави за участі збройних сил та дипломатичних і гуманітарних установ, і покликані забезпечити довгострокове політичне врегулювання або інші умови, передбачені мандатом. Діяльність з підтримання миру може здійснюватися у наступних формах: запобігання конфліктам; підтримання миру; встановлення миру; примушення до миру; миробудівництво; гуманітарні операції³.

Сьогодні війська НАТО присутні в зонах конфліктів в Афганістані та Косово. Найзначнішою операцією НАТО залишається місія в Афганістані. У країні з 2003 по 2014 рік діяли Міжнародні сили сприяння безпеці (ISAF) під керівництвом НАТО, сформовані відповідно до манданту ООН. Метою місії було сприяння формуванню ефективного уряду, підтримка у створенні ефективних національних збройних сил та забезпечення безпеки в країні. З 2015 року операцію ISAF змінила небойова місія НАТО «Resolute Support» («Рішуча підтримка»), що включає близько 13 тис. співробітників і виконує завдання з навчання, консультивання і надання допомоги афганській владі і силам безпеки. Місія НАТО в Косово, що діє з 1999 року, зараз налічує близько 4500 осіб військового контингенту і має на меті забезпечення стабільності в регіоні⁴.

У рамках заходів щодо протидії міжнародному тероризму з 2001 року НАТО проводив антитерористичну воєнно-морську операцію «Active Endeavour» («Активні зусилля»), метою якої було виявлення і стримування терористичної діяльності в Середземному морі. У жовтні 2016 року операцію було завершено, а натомість розпочато нову операцію «Sea Guardian» («Морський страж») – більш гнучку і спрямовану на вирішення ширшого кола завдань морської безпеки, а саме: забезпечення морської ситуаційної обізнаності, боротьба з тероризмом на морі, нарощування могутності. Крім того, НАТО здійснює підтримку Африканського союзу, що втілюється в місіях з підтримки миру в країнах на Африканському континенті. Зокрема, проводяться операції, спрямовані на боротьбу з піратством біля берегів Сомалі. Наразі триває операція «Ocean Shield» («Океанський щит»), розпочата в 2009 році⁵.

Після початку російської агресії в Україні в 2014 році НАТО активізував місії в сфері поліцейської діяльності, зокрема, щодо спостереження за повітряним рухом з метою виявлення порушень повітряного простору. Так, було посилено спостереження в небі над Албанією і Словенією. А з 2004 року триває місія в повітряному просторі прибалтійських країн «Балтійська

¹ Crisis management. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm> (2017, жовтень, 10).

² Північноатлантичний договір (4 квітня 1949 року). НАТО. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950_008> (2017, жовтень, 12).

³ Crisis management. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm> (2017, жовтень, 10).

⁴ Operations and missions: past and present. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm> (2017, жовтень, 10).

⁵ Operations and missions: past and present. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm> (2017, жовтень, 12).

повітряна поліція» («Baltic Air Policing»), в результаті якої сили НАТО неодноразово здійснювали перехват російських літаків, що порушували повітряний простір союзників¹.

Найбільшою регіональною міжнародною організацією в сфері безпеки є ОБСЄ, членами якої на сьогодні є 57 держав². Організація реалізує свої завдання у трьох основних вимірах – військово-політичному (контроль над озброєннями, укріплення прикордонного режиму, запобігання і розв'язання конфліктів, боротьба з тероризмом, поліцейська діяльність з протидії транснаціональним загрозам, реформування і співробітництво в сфері безпеки), економіко-екологічному (сприяння економічному зростанню і укріпленню економічного співробітництва в сфері протидії безпековим загрозам, захист навколишнього середовища, допомога країнам-учасникам в боротьбі з корупцією) і гуманітарному (захист прав людини, моніторинг і технічна допомога у проведенні демократичних виборів, захист свободи і розвиток ЗМІ, захист прав національних меншин, просування цінностей толерантності і недискримінації)³.

Головним інструментом, який використовує ОБСЄ в діяльності з врегулювання конфліктів, є інститут місій. Це втілюється в роботі польових операцій, які засновуються тільки зі згоди приймаючої сторони. ОБСЄ має широку присутність в країнах Південно-Східної та Східної Європи, Центральної Азії та на Південному Кавказі. На сьогодні діють наступні польові операції ОБСЄ: Присутність ОБСЄ в Албанії; Місія ОБСЄ в Боснії і Герцеговині; Місія ОБСЄ в Косово; Місія ОБСЄ в Чорногорії; Місія ОБСЄ в Сербії; Місія ОБСЄ у Скоп'є; Місія ОБСЄ в Молдові; Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні; Особистий представник Діючого голови ОБСЄ з конфлікту в Нагірному Карабасі; Бюро ОБСЄ в Єревані; Центр ОБСЄ в Ашгабаті; Офіс програм ОБСЄ в Астані; Офіс програм ОБСЄ в Бішкеку; Офіс програм ОБСЄ в Душанбе; Координатор проєктів ОБСЄ в Узбекистані⁴.

Водночас, як зазначають експерти Національного інституту стратегічних досліджень, «ОБСЄ як система колективної безпеки виявилася неефективною в умовах ускладненого міжнародного середовища безпеки з його новими викликами та вимогами», завдяки чому «в цілому роль ОБСЄ в архітектурі безпеки оцінюють як обмежену»⁵. Як наслідок, такі організації як, наприклад, НАТО та ЄС, або Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ) виявилися більш ефективними у військових та економічних питаннях або питаннях ресурсного забезпечення європейської безпеки. Хоча «ефективність ОБСЄ зберігається у питаннях моніторингу, виявлення можливих зон нестабільності у європейському просторі» та в контексті довгострокових місій у зонах конфліктів⁶.

Таким чином, глибокі трансформації торкаються геополітичної архітектури сучасного світу, сфери міжнародної та національної безпеки, ролі держави в сучасному політичному процесі. Традиційні моделі миротворчої практики не в змозі ефективно запобігати новітнім безпековим викликам і загрозам – воєнно-політичним конфліктам сучасного покоління та транснаціональним загрозам, що характеризуються асиметричністю, гібридністю, широким застосування недержавних, у тому числі іррегулярних, сил, використанням високотехнологічної зброї, пріоритетом інформаційної компоненти протиборства. Дані обставини зумовлюють необхідність упровадження нових ефективних механізмів протидії політичному насиллю, до яких відносяться форми сучасної миротворчої практики як несилового, превентивного та дипломатичного, так і силового, примусового та військового, характеру. Сучасною тенденцією є застосування багатофункціональних і багатокомпонентних міжнародних миротворчих операцій, які поєднують засоби «м'якої» і «жорсткої» сили.

¹ Operations and missions: past and present. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm> (2017, жовтень, 12).

² Participating States. *OSCE*. <<http://www.osce.org/participating-states>> (2017, жовтень, 12).

³ *OSCE*. <<http://www.osce.org/what-we-do>> (2017, жовтень, 10).

⁴ *OSCE*. <<http://www.osce.org/where-we-are>> (2017, жовтень, 10).

⁵ Єрмолаєв, А. В., Кононенко, К. А., Резнікова, О. О., Парахонський, Б. О., Яворська, Г. М., Рукомеда, Р. М.,... Соболев, А. А. (2013). *ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку. Аналітична доповідь*. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 30,32. <http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/0312_dopovid.pdf> (2017, жовтень, 10).

⁶ Єрмолаєв, А. В., Кононенко, К. А., Резнікова, О. О., Парахонський, Б. О., Яворська, Г. М., Рукомеда, Р. М.,... Соболев, А. А. (2013). *ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку. Аналітична доповідь*. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 30-31. <http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/0312_dopovid.pdf> (2017, жовтень, 10).

References:

1. Huyghe, F.-B. (2009). Neodnoznachnost' ponjatija vojny [The ambiguity of the concept of war]. *Mezhdunarodnyj zhurnal Krasnogo Kresta* [International Review of the Red Cross], vol. 91, issue 873, 127-170. <<https://www.icrc.org/ru/international-review/tipologiya-vooruzhennykh-konfliktov>> [in Russian].
2. *Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i Statu Mizhnarodnoho Sudu (26 lypnia 1945)* [Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice (26 June 1945)]. OON [UN]. *Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010> [in Russian].
3. Mandates and the legal basis for peacekeeping. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/pkmandates.shtml>> [in English].
4. *An Agenda for Peace (17 June 1992)*. UN A/47/277. *UN Documents: Gathering a body of global agreements*. <<http://www.un-documents.net/a47-277.htm>> [in English].
5. Peace and security. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>> [in English].
6. What is peacekeeping? *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml>> [in English].
7. Myrotvorchi misiji OON: finansuvannja, sklad, povnovazhennja [UN Peacekeeping Missions: Financing, Composition, Powers]. Tyzhden.ua. <<http://tyzhden.ua/News/130247>> [in Ukrainian].
8. Current peacekeeping operations. *UN Peacekeeping*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>> [in English].
9. *United Nations Operation in Somalia II UNOSOM II (March 1993 – March 1995)*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2.htm>> [in English].
10. *UNOMIG: United Nations Observer Mission in Georgia*. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/>> [in English].
11. *Pivnichnoatlantychnyi dohovor (4 kvitnia 1949 roku)* [The North Atlantic Treaty (4 April 1949)]. NATO. *Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950_008> [in Ukrainian].
12. Crisis management. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm> [in English].
14. Operations and missions: past and present. *North Atlantic Treaty Organization*. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm> [in English].
15. Participating States. OSCE. <<http://www.osce.org/participating-states>> [in English].
16. OSCE. <<http://www.osce.org/what-we-do>> [in English].
17. OSCE. <<http://www.osce.org/where-we-are>> [in English].
18. Yermolaiev, A.V., Kononenko, K.A., Reznikova, O.O., Parakhonskyi, B.O., Yavorska, H.M., Rukomeda, R.M., Soboliev, A.A. (2013). *OBSE: suchasni vyklyky ta perspektyvy rozvytku. Analychna dopovid* [OSCE: modern challenges and development prospects. Analytical report]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/0312_dopovid.pdf> [in Ukrainian].